

УДК 343.98

Євгенія Олексіївна ГЛАДКОВА,

*кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
з проблем протидії злочинності
навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної міліції
Харківського національного університету внутрішніх справ*

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Аналіз практики інформаційно-аналітичного забезпечення протидії злочинності дозволяє зробити однозначний висновок про те, що в сучасній Україні в системі правоохоронних органів використовувані організаційні підходи до налагодження та врегулювання цих відносин не є адекватними характеру і масштабам загроз національній безпеці з боку злочинності.

При цьому удосконалення цих підходів має відбуватись синхронно із позитивним розвитком самої практики протидії злочинності, впровадженням в неї новітніх підходів та засобів діяльності. Реальність, в якій відбувається протидія злочинності, характеризується різноманітністю форм прояву, тому її забезпечення також слід організовувати з урахуванням об'єктивних закономірностей відповідних процесів.

Що стосується інформаційно-аналітичного забезпечення функціонування правозастосовних механізмів ведення ефективної боротьби зі злочинністю, правоохоронними органами робиться також недостатньо, внаслідок чого їх оперативно-службова діяльність є такою, що потребує суттєвої оптимізації та підвищення результативності.

З урахуванням цього варто розглянути деякі шляхи удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності правоохоронних органів через призму специфіки сучасного стану функціонування правоохоронної системи.

Перш за все, варто звернути увагу на те, що чимало проблем із реалізацією механізмів інформаційно-аналітичного забезпечення спричинено недосконалістю розробки відповідних питань у нормативно-правових актах, а також відвертою декларативністю окремих їх положень. Так, наприклад, Указ Президента України «Про єдину комп'ютерну інформаційну систему правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинністю» хоча і є, на перший погляд, актуальним та доцільним, втім, породжує більше питань, ніж пропонує відповідей на них.

© Гладкова Є. О., 2014

Про необхідність створення єдиної інформаційної мережі правоохоронних органів говорять вже принаймні років двадцять, саме з того моменту, коли стало зрозуміло, які переваги має машинна обробка, систематизація та накопичення інформації у порівнянні з ручними їх аналогами. При цьому якихось більш-менш вдалих ідей відверто бракує, пропозиції та рекомендації, які маємо, є занадто узагальненими та позбавлені прикладного змісту.

У повній мірі це стосується і аналізованого рішення. З його змісту аж ніяк не можна зрозуміти, яку саме ідею покладено в основу створення єдиної комп'ютерної інформаційної системи. Якщо мається на увазі комплексне забезпечення правоохоронної діяльності, то намагання її реалізувати за всіма напрямками одночасно остаточно поховає усі подальші спроби. Вважаємо, що мету треба визначити конкретно, тим самим окреслюючи коло відносин, які підлягають упорядкуванню (наприклад, інформаційне забезпечення розкриття, розслідування та запобігання злочинів).

Є певні сумніви і щодо доцільності створення Міжвідомчої координаційної групи, адже досвід організації та функціонування подібних утворень з очевидністю свідчить про те, що зиск від їх роботи часто настільки мізерний, що мінімізує будь-які здобутки. При цьому більш ефективними є організаційні форми розробки та прийняття рішень, пов'язані з діяльністю конкретної структурної системи протидії злочинності. Тим більше, що з тексту Указу логічно випливає, що відповідна робота має проводитись під егідою та керуванням апарату Ради національної безпеки і оборони України.

Далі хотілось би висловити низку власних думок з приводу якісного удосконалення відповідних механізмів створення інформаційної системи правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинністю.

Майже ні в кого не викликає сумнівів той факт, що існуюча система реєстрації оперативно-розшукової та слідчої інформації, особливо в правоохоронних органах України, фактично мало пристосована і неефективна для використання в розкритті, розслідуванні та запобіганні злочинам. Проте, проблема одержання об'єктивної інформації на всіх стадіях протидії злочинності є однією з найбільш значимих і актуальних. Її характер і види можуть змінюватись залежно від динаміки розвитку криміногенної ситуації та моделювання обставин вчиненого злочину. Однак непорушним і беззаперечним при цьому завжди є один із критеріїв її добору – зв'язок із подією злочину.

Якщо розглядати цю вимогу змістовно, вона виявляється набагато ширшою, адже її всеосяжний характер з точки зору забезпечення умов для вирішення завдань кримінального провадження в рамках вимог КПК України, має вихід і на дослідження всіх обставин справи, виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню злочину, з метою їх усунення.

Якщо абстрагуватися від конкретних географічних координат і діючих осіб, то модель механізму протидії злочинності в ідеалі повинна виглядати в такий спосіб (на прикладі торгівлі людьми). Правоохоронні органи мають справу із серією вчинених злочинних актів, що мають подібність до системної діяльності. Є також певна група осіб, яка обґрунтовано підозрюється у вчиненні цих злочинів. На початковому етапі завданням є протиставити їх діям деяку систему заходів у рамках єдиного оперативного задуму. Це необхідно для того, щоб у процесі реалізації окремих заходів мати можливість вчасно виявити, попередити і припинити окремі злочинні дії. Одночасно при цьому повинні бути вирішені питання документування злочинної діяльності, тобто забезпечення в наступному її розкриття та розслідування.

Це обумовлює об'єктивну потребу створення відповідного Центру при РНБО України, що здійснюватиме функції стратегічного аналізу інформації. Подібна структура могла б одночасно відігравати роль основного довідково-інформаційного концентратора і координувати роботу всіх правоохоронних та інших органів України в напрямку організаційного, методичного та інформаційного забезпечення боротьби зі злочинністю, здійснюючи при цьому:

- підготовку узагальненої інформації з окремих напрямків оперативно-розшукової діяльності з одночасною розробкою рекомендацій з її удосконалення на основі аналізу і прогнозів розвитку оперативної обстановки по лініях роботи;
- підготовку необхідної бази для створення надійних оперативних позицій на основі оцінки й аналізу архівних та інших матеріалів за весь період розробки кримінального середовища, інших документів (до початку стадії активної протидії);
- контроль, координацію і надання практичної допомоги по інформаційному забезпеченню територіальних органів;
- взаємодію в рамках інформаційного обміну з аналогічними структурами правоохоронних органів країн СНД, інших іноземних держав з питань забезпечення розшуку і затримання осіб, причетних до вчинення злочинів з ознаками організованої злочинної діяльності;

- розробку заходів і пропозицій, спрямованих на оптимізацію тактики боротьби зі злочинністю, встановленню міжнародних зв'язків між фігурантами, що мешкають в державах ближнього і далекого зарубіжжя;

- організацію заходів щодо інформаційного обміну з іншими суб'єктами оперативно-розшукової діяльності з питань, що становлять взаємний оперативний інтерес;

- організацію заходів щодо впізнання з використанням створеної картотеки на основі фото-, кіно-, відеоматеріалів, в тому числі наданих Інтерполом, осіб, причетних до вчинення злочинів;

- розробку ідеології заходів щодо психологічної протидії пропагандистським акціям привабливості життя на межі закону, а також підготовку й оцінку матеріалів і документів про протиправні дії для використання у ЗМІ.

Вважаємо, що для вирішення цих та інших завдань в структурі Центру необхідно створити потужну інформаційну службу, яка обслуговуватиме спільні банки даних правоохоронних органів, з використанням автоматизованих систем обробки інформації та єдиних класифікаційних ознак. Ці банки можуть бути сформовано через комп'ютерну мережу за спеціальними кодами та відповідними допущеннями до різних обсягів інформації, з обов'язковим використанням аналогічної інформації Інтерполу, Європолу, координаційних бюро СНД тощо.

Природно, що для проведення цих робіт необхідний деякий статистичний мінімум, формування якого слід здійснювати на основі єдиних критеріїв добору інформації. Технічно це могло б виглядати як закріплення у відомчих нормативних актах обов'язкової для всіх осіб, що здійснюють боротьбу зі злочинністю, статистичної картки на подію злочину з інтегрованими в неї системними блоками різних відомостей, які підлягають встановленню. Облік і обробка карток повинні здійснюватися централізовано, а заповнюватись – по кожному зафіксованому факту (а не тільки по розпочатому провадженню). У плані вирішення проблеми збору і концентрації подібного роду інформації цілком можливою до застосування представляється й інша схема наповнення банків даних по принципу заповнення так званих опитувальних аркушів, які містять типовий перелік запитань, з наступною їх обробкою на ПЕОМ.

Таким чином, маємо всі підстави зробити висновок про необхідність зміни підходів до інформаційно-аналітичного забезпечення боротьби зі злочинністю. Воно не повинно бути епізодичним, як форма реагування на нові відомчі настанови.

В організаційному плані варто вести мову про деяке зміщення акцентів у бік оперативних обліків на відміну від інформації, отриманої процесуальним шляхом.

Одержано 17.10.2014